

de la catedral de Girona, encapçalats per Arnau Cadell. El seu estil escultòric està molt vinculat al tercer taller de la Daurada de Tolosa de Llenguadoc. Ho demostra la decoració vegetal –tiges, fulles d'acant..., la dels personatges -pentinats, caient dels plecs de la roba, i la dels animals. Cal destacar un fet inhabitual a l'època i és que Arnau Cadell es va auto-retratar en un capitell i hi va posar una inscripció en llatí que diu: "Aquesta és la figura de l'escultor Arnau Cadell, que tal claustre construí a perpetuïtat".

En els capitells hi predomina la decoració vegetal, barrejada amb animals reals o fantàstics, però també bastants personatges lluitant -dos homes, cavaller i home, cavaller i musulmà, cavaller i animal fantàstic ...-. D'historiats només n'hi ha alguns: a l'ala nord, dues escenes monacals; a l'est, el lavatori de peus dels apòstols per Crist i dos cicles de la infància de Crist; a l'oest, Samsó lluitant amb el lleó i la paràbola del pobre Llätzer i el ric Epoló. Es considera que el que es vol representar és la lluita entre el bé i el mal i la lluita pel poder terrenal.

La segona fase correspon a la galeria sud. Es va començar a edificar a partir de la segona dècada del segle XIII també per un taller renovat de la catedral de Girona. L'estil és menys decorativista: diferent emmarcament de les cares, dels cabells i dels vestits. Augment del volum i la mobilitat de les figures. Predominen els capitells historiats sobre l'Antic i el Nou Testament: cicles d'Adam i Eva, de Noè, d'Abraham i de la vida i resurrecció de Crist. Finalment hi ha la Dormició de la Mare de Déu i la Psicomàquia –el triomf de les virtuts sobre els vicis-. Vol representar la vida celestial i espiritual.

A la galeria est hi havia la Sala Capitular del segle XIII, de planta quadrada i coberta amb voltes d'aresta. Al segle XIV - XV, s'hi afegí un petit absis quadrat. La porta d'accés és d'arc de mig punt amb un finestral gòtic a cada costat i al segle XVIII es convertí en la capella del Santíssim. En el pati del claustre, com ja s'ha esmentat, hi ha les restes del primitiu temple del segle VI-VII.

Joan Codina i Bernaus

BIBLIOGRAFIA:

Catalunya Romànica, vol. XVIII. Vallès Occidental i Vallès Oriental.
Guies Catalunya Romànica, vol.5 El Vallès Occidental i el Vallès Oriental.
BOFILL I FRANSÍ, Rafael M. *Monestir de Sant Cugat del Vallès: Guia històrica i arquitectònica*. Curial Edicions Catalanes, 1994.
Descobreix Sant Cugat. Ajuntament de Sant Cugat, 2011.

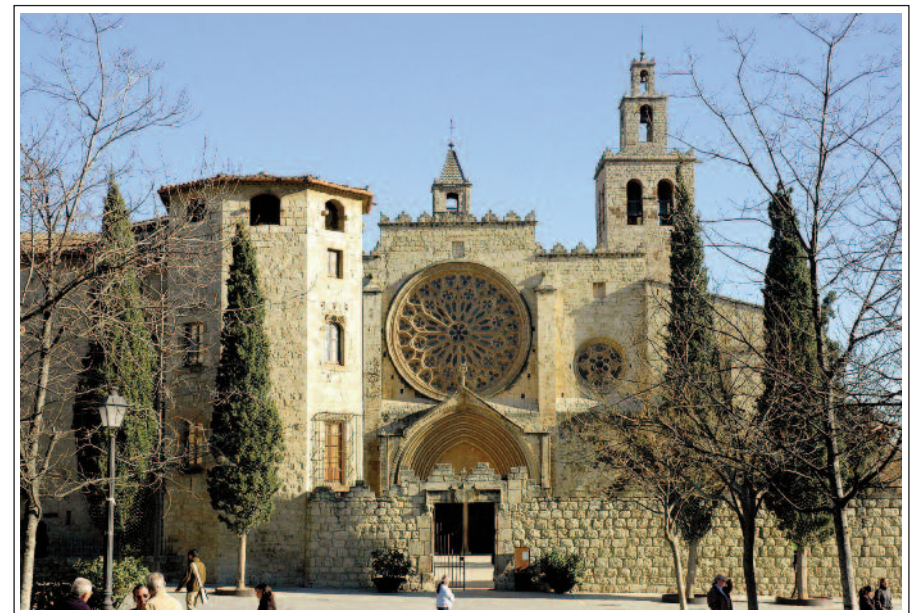
AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 222

16 de desembre de 2023

EL VALLÈS OCCIDENTAL

MONESTIR DE SANT CUGAT DEL VALLÈS

Aspecte del monestir des de la plaça d'Octavià

El monestir de Sant Cugat va ser edificat damunt les restes d'una fortificació romana, el *Castrum Octavianum*, bastit possiblement en temps d'August, destruït a mitjan del segle III pels francoalamans i reconstruït a finals del mateix segle. En aquest lloc, els romans, l'any 304, van martiritzar i finalment degollar el cristià Cugat. Havia vingut de la zona de l'actual Tunísia per evangelitzar el territori.

Més tard, quan ja hi havia llibertat religiosa, aproximadament l'any 400, s'edificà, en l'actual pati del claustre, una capella paleocristiana funerària, per a les despulles de sant Cugat. A finals del segle V, la capella fou destruïda per un incendi.

No fou fins al voltant de l'any 600 que es reconstruí i s'hi afegí un absis, que interiorment té forma de ferradura i exteriorment és pentagonal. Es creu que és en aquest moment que ja hi havia una petita comunitat religiosa que vivia a redós d'aquest temple.

L'any 780 els musulmans destruïren el temple i no s'hi va reprendre la vida monacal fins a la meitat del segle IX, un cop havia estat reconquerida Barcelona pels carolingis. El primer document conservat és del 878. Molt aviat, el monestir va tenir

El monestir vist des de migdia.

Cimbori i campanar.

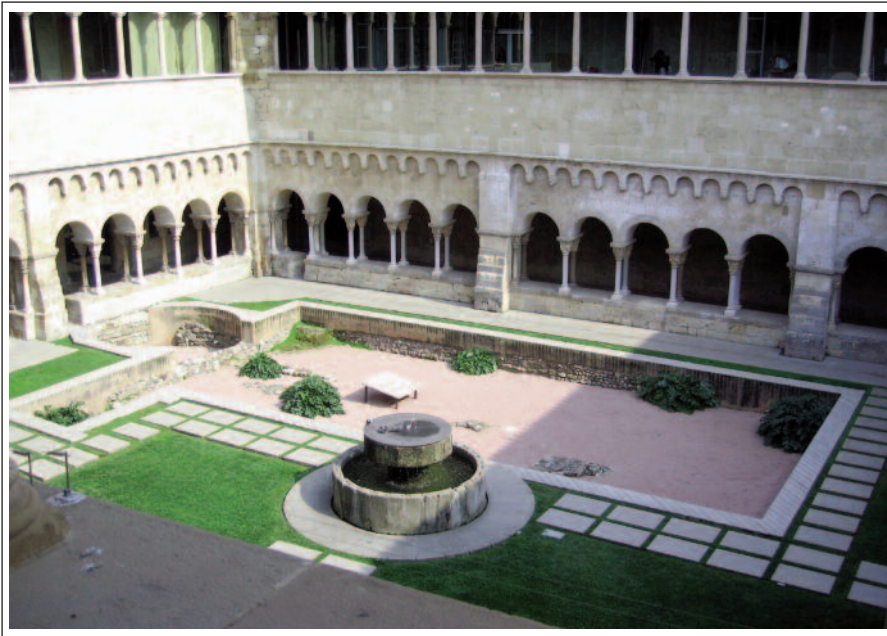
Capitell signat per l'escultor.

Capitell del claustre. Monjos adreçant-se a la celebració de les hores litúrgiques.

Capitell del claustre. Lavatori de peus de Crist als apòstols.

Claustre, amb les restes del temple visigot a l'esquerra.

El claustre

És de planta quasi quadrada. Cada galeria consta de tres trams, entre pilastres, cadascun amb cinc arcs de mig punt sostinguts amb parelles de columnes. Els capitells són de pedra de Montjuïc i estan finament esculpits, mentre que les columnes són de pedra nummulítica de Girona. L'exterior dels murs és recorregut per un fris d'arcuacions cegues amb mènsules. Els murs interiors de tancament del claustre, excepte el del costat sud, que és de la primera fase de l'església (s. XII-XIII), són aprofitaments dels primitius claustres dels segles X i XI.

La seva construcció va ser en dues fases. La primera correspon a les galeries nord, est i oest, i es va fer a partir de l'any 1190 per un taller d'escultors procedents

Capitell del claustre. Psicomàquia (trionf de les virtuts sobre els vicis).

un paper molt important en la colonització del Vallès, el Penedès i l'Anoia.

L'any 985, una ràtzia del musulmà Almansor provocà el saqueig i la destrucció parcial de l'edifici i es va perdre una bona part de l'arxiu. Del 985 al 1010 l'abat Odó, que també era bisbe de Girona, va fer reconstruir el cenobi. També al darrer any participà com a guerrer en l'expedició catalana a Còrdova i morí a la batalla de Guadeira. Les seves despulls foren portades al monestir. A partir d'aleshores s'inicià una remodelació total del conjunt monacal dirigida pel mestre d'obres Fedanci.

Façana principal.

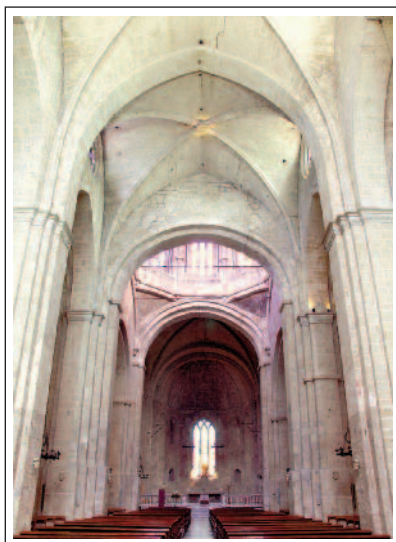
Els almoràvits, l'any 1114, atacaren el monestir i sofrí grans desperfectes. Es va començar a refer el 1145 quan s'iniciaren les obres de construcció de la nova església i el 1190 el nou claustre. Aquestes obres no es van acabar fins el 1339. Entre els anys 1351 i 1385 es reformà el palau de l'abat i es bastiren les muralles.

La nit de Nadal de l'any 1350, l'abat Arnau Ramon de Biure va ser assassinat mentre oficiava, per l'hereu de la família Saltells, per una disputa testamentària. A partir del 1471 hi hagueren abats comendataris, primer elegits per la cúria pontifícia i més tard pel rei d'Espanya, i s'inicià un llarg període de decadència, encara que al segle XVI s'alçà el sobreclaustre renaixentista. Després de la Guerra de Successió hi hagué un curt període de prosperitat: s'habilità una nova sala capitular, es remodelà el refectori i s'acabà el campanar.

L'any 1835, amb la llei de desamortització desaparegué la comunitat, el monestir fou abandonat i l'església va passar ser la parroquial de la població. La resta del monestir fou assaltat, espoliat i malmès per alguns vilatans. El 1851 es van fer unes primeres obres de restauració del claustre, que foren seguides per dues més. El 1931 el monestir va ser declarat Monument Nacional i es reprengueren importants tasques de restauració. Durant la Guerra Civil es produïren alguns desperfectes. Després es van fer noves restauracions i les dependències es varen destinar a diferents usos. Des del 2003 el claustre forma part del Museu de Sant Cugat del Vallès.

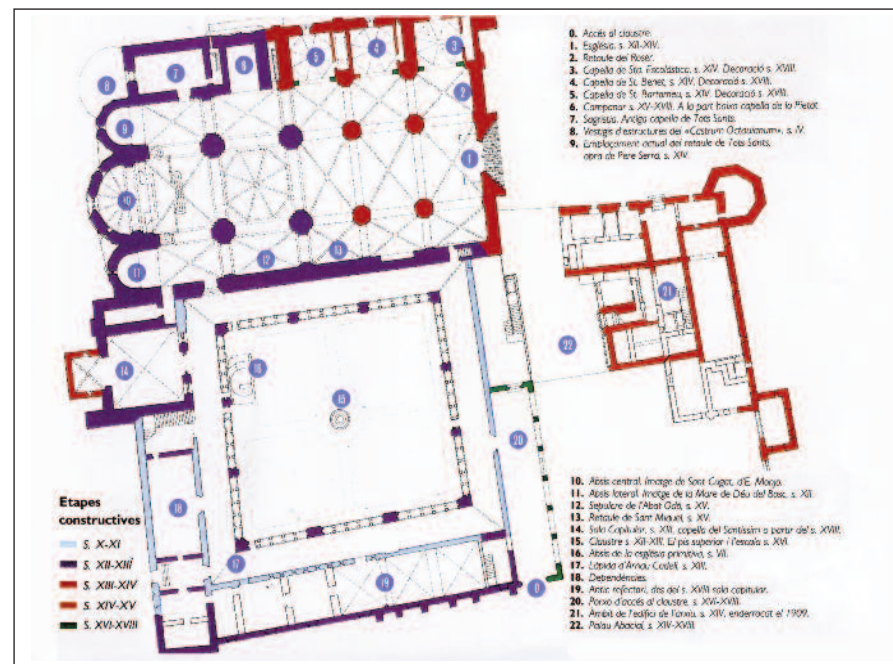
L'església.

Com s'ha esmentat el temple es va començar al segle XII i no es va acabar fins al XIV, per tant es va iniciar en estil romànic i es va continuar en gòtic. És de planta basilical, de tres naus, cobertes amb voltes de creueria, capçades per un absis poligonal i amb dues absidioles semicirculars. Al creuer, s'hi alça, per mitjà de quatre trompes, un cimbori vuitavat, amb amplis finestrals a cada cara, i coronat per un petit campanar quadrat de dos pisos. La nau, a partir del segon tram, és la construcció clàssica del gòtic català, amb capelles entre contraforts.

Nau central de l'església del monestir.

A l'interior de l'església es troba (entrant pel costat dret): el retaule del Roser (s. XVI) i tres capelles amb retaules renaixentistes (s. XVII) i decoració del XVIII; a continuació hi ha la part baixa del campanar on es troba l'orgue barroc i inacabat del 1526 i el retaule de la Pietat (s. XVIII); al costat hi ha la sagristia; a l'absidiola del costat dret es troba el magnífic retaule gòtic de Tots Sants, obra de Pere Serra (s. XIV); l'absis central, que està tancat per una balustrada, és del 1798, de marbre blanc i vermell i conté una imatge

Etapas constructives del monestir. Gràfic del llibre de Bofill i Fransí (vegeu la bibliografia).

moderna de sant Cugat, obra d'Enric Monjo; a l'altra absidiola hi ha una talla de fusta romànica de la Mare de Déu del Bosc (s. XII) i al seu costat l'antiga sepultura de Ferran Folch de Cardona i d'Anglesola (1571); i finalment, al mur nord, trobem el sepulcre de l'Abat Odó (s. XV), la lapida sepulcral de l'abat Estruch (s. XV), i el retaule de Sant Miquel (s. XVI).

De l'exterior cal ressaltar: la façana de ponent on s'obre la portalada d'accés, que està composta per arcs ogivals en gradació, suportats per columnetes i capitells amb decoració vegetal, mentre que al timpà hi ha restes de pintura mural que representa l'Epifania; damunt del portal hi ha una gran rosassa amb traseria; l'exterior dels absis estan decorats amb arcuacions cegues sostingudes per permòdols, amb caparrons i columnetes adossades als angles del polígon; el campanar es va aixecar en tres etapes, la part de baix es va aprofitar de la primitiva església romànica del segle XI d'estil llombard, la part superior és del segle XVI, i el coronament del XVIII.

Palau abacial.

Amb la construcció de les muralles (segle XIV) es va remodelar i al segle XVIII va ser molt refet.

Cúpula del cimbori de l'església del monestir de Sant Cugat del Vallès.